

Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - skartace materiálů StB

23.12.2024 - | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Násilným potlačením studentské demonstrace 17. listopadu 1989 začal v Československu rychlý konec více než čtyři desetiletí trvajících komunistického totalitního režimu. Generální stávka o deset dní později potvrdila, že politické změny požaduje většina obyvatel. Jasně si to uvědomovali i vedoucí funkcionáři ministerstva vnitra a Státní bezpečnosti, kteří začali řešit úlohu resortu v nové společenské situaci, včetně otázky likvidace kompromitujících operativních materiálů.

Dne 29. listopadu zkolaboval ministr František Kíncl, musel být hospitalizován v nemocnici a vedení resortu fakticky převzal první náměstek Alojz Lorenc. Ten 1. prosince inicioval vydání pokynu, jehož zformulování zadal dalšímu náměstkovi Ottovi Sedlákovi, nařizující skartace. Například v případě svazků tajných spolupracovníků se měly ponechat pouze „... seznam dokumentů, seznam osob, zpráva o získání ke spolupráci, memorandum, závazek a slib, kompromitující materiály, poslední vyhodnocení a návrh na uložení.“ To víceméně znamenalo, že se měly zlikvidovat veškeré podávané zprávy.

„Aby na útvarech nezůstaly materiály“

Pokyn v závěru obsahoval dodatek, že *„je potřebné postupovat tak, aby na útvarech nezůstaly materiály, jež by měly vzhledem k současnému politickému uspořádání kompromitující charakter. Vytríděné materiály je potřebné urychleně zničit za dodržení přísných bezpečnostních opatření v papírnách apod.“* Likvidovaly se hlavně takzvané živé svazky, tedy ty, které byly stále v rozpracování.

V rámci skartací byly zlikvidovány desítky tisíc operativních svazků obsahujících desítky tun písemností. Informace o ničení materiálů přirozeně neunikly pozornosti veřejnosti a médií. Dne 4. prosince byl jmenován nový ministr vnitra František Pinc, který vydal několik pokynů k zastavení skartací, jež ale nebyly respektovány. Lorenc 8. prosince zopakoval pokyn ke skartacím, o několik hodin později ovšem na popud ministra vydal pokyn *„s okamžitou platností zakazují vytrídění a ničení všech písemností vzniklých v oboru působnosti federálního ministerstva vnitra. Ničení písemností by mohlo být zneužito proti fmv [Federálnímu ministerstvu vnitra].“* Lorenc byl z funkce náměstka odvolán 21. prosince 1989, na konci roku byl ministrem vnitra jmenován nekomunista Richard Sacher, který v polovině února 1990 zrušil Státní bezpečnost.

Vlevo Otta Sedlák, náměstek ministra vnitra od prosince 1988, který byl Lorencem pověřen zformulovat pokyn ke skartacím (zdroj ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, a. č. 2533/33) / Uprostřed ministr vnitra František Kíncl, který zkolaboval 29. listopadu 1989 a byl i proto odvolán až 3. prosince 1989 (zdroj APS, poslanecký spis Františka Kíncla) / Vpravo tehdejší náměstek ministra Alojz Lorenc, který vydal nařízení ke skartacím (foto personální spis, ÚPN)

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potenciálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

Připravil MILAN BARTA

Související:

- První díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Lidové milice do zbraně!
- Druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – brutální zákroky a 1400 zadržených
- Třetí díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výbuch v Ústí nad Labem
- Čtvrtý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – soud s Václavem Havlem
- Pátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výhrůžky bombami
- Šestý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – únos letadla
- Sedmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zpráva o bezpečnostní situaci ČSSR
- Osmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zásah proti Čs. helsinskému výboru
- Devátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – oslavy 1. máje
- Desátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – neúspěšný únos letadla
- Jedenáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Václav Havel na koncertě Joan Baezové
- Dvanáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – petice Několik vět
- Třináctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – nálady ve společnosti
- Čtrnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – za zrušení povinné služby
- Patnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – jednadvacáté výročí okupace
- Šestnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – smrt z rukou sovětského vojáka
- Sedmnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – vyšetřování petice Několik vět
- Osmnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – iniciativa MOST
- Devatenáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – stokoruna s Gottwaldem
- Dvacátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – útěk východních Němců na Západ
- Dvacátý první díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – deset „revolučních“ dnů v Ostravě
- Dvacátý druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – emigrace pod kontrolou

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-statni-bezpecnosti-skartace-materialu-stb>